

**Ehler, Tomáš: USA a znovusjednocení Německa.
Diplomatický proces v letech 1989–1990. Brno:
Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav,
2006, 136 stran, ISBN 80-210-4067-X.**

Petr Vilímek¹

V českém prostředí bylo po roce 1989 vydáno překvapivě málo odborných prací domácí provenience, které by se věnovaly americké zahraniční politice. Stejně tak dosud stála stranou většího zájmu českých badatelů problematika německého znovusjednocení. O to větší pozornost si zaslouhuje vydání knihy Tomáše Ehlera *USA a znovusjednocení Německa. Diplomatický proces v letech 1989–1990*. Kniha, která byla vydána jako vítězná práce prvního ročníku Česko-americké ceny pro talentované studenty (vyhlašované Mezinárodním politologickým ústavem s podporou velvyslanectví USA v ČR a Komise J. W. Fulbrighta v ČR), se pokouší o analýzu americké zahraniční politiky ve vztahu k německé otázce a role USA v procesu sjednocení Německa v letech 1989–1990.

Při psaní své knihy se Ehler opřel o bohatou základnu primárních a sekundárních pramenů (z významnějších prací bývalých představitelů Bushovy administrativy chybí v seznamu použitých zdrojů snad jen paměti tehdejšího amerického velvyslance v Moskvě Jacka Matlocka), přičemž s přetrvávajícím utajením řady dokumentů se vyrovnal intenzivním využitím především nejrozumnějších německých zdrojů a systematickou prací s dostupnými americkými a ruskými prameny. Výsledkem je zdařilé zhodnocení celkové role Bushovy administrativy v procesu znovusjednocení Německa, včetně procesu formulace politiky (velmi zajímavá je například Ehlerova analýza geneze mechanismu 2+4) uvnitř samotné administrativy a její následné implementace ve spolupráci se západoněmeckou vládou kancléře Kohla.

Ehler přitom dokazuje, že právě podpora Kohlovy politiky sjednocení ze strany USA proti negativnímu stanovisku SSSR a zpočátku i Francie a Velké Británie představovala rozhodující faktor, bez kterého by jen stěží mohlo dojít tak rychle ke sjednocení. USA přitom po celou dobu sledovaly svůj hlavní cíl, jímž však nebyla německá jednota, ale zachování významu a

¹ Autor je studentem doktorského studijního programu Politologie na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, Joštova 10, 602 00 Brno; e-mail: vilimek@fss.muni.cz.

role NATO v transformující se Evropě. Pokud šlo o sjednocení, prezident Bush a jeho poradci došli po „pádu Berlínské zdi“ k závěru, že sjednocení je nevyhnutelné, i když si zpočátku nebyli ani zdaleka jistí, kdy k němu dojde (str. 35). Od počátku ovšem všechny debaty v rámci administrativy vycházely z předpokladu, že je nutné, aby Německo zůstalo i nadále součástí NATO a Evropských společenství (s. 31-35). Tento základní požadavek byl obsažen ve čtyřech principech znovusjednocení, které představil americký ministr zahraničí Baker na tiskové konferenci 29. listopadu 1989 a které se později staly základem německé politiky Bushovy administrativy (s. 39).

Důležité rovněž bylo, že ačkoliv v Německu existovala poměrně silná podpora myšlenky neutrality sjednoceného Německa, USA rychle našly v kancléři Kohlovi ochotného a schopného spojence, který sdílel americký pohled na téměř všechny aspekty sjednocení (s. 123). Jakmile se americké diplomacii podařilo na konci dubna 1990 přesvědčit Velkou Británii a Francii, aby přijaly americké stanovisko v otázce použití mechanismu 2+4 a účasti Německa v NATO, zbývalo přimět SSSR, aby ustoupil ze svého odmítavého stanoviska. V tomto směru hrála podle Ehlera klíčovou roli opět americká diplomacie, neboť jen USA mohly SSSR poskytnout bezpečnostní a politické záruky, které požadoval výměnou za členství Německa v NATO. Za důležité však Ehler považuje i souběžné aktivity SRN, která Sovětskému svazu nabídla velkorysou nabídku hospodářské pomoci, a pragmatismus Gorbačovova vedení. Bushova administrativa tak dosáhla stanovených cílů, i když vývoj v pozdějších letech ukázal, že zájmy USA a Německa nemusí vždy být v takovém souladu, jako tomu bylo v průběhu procesu německého sjednocení (s. 125-126).

Hlavní výtku, kterou lze vůči práci vznést, se týká toho, zda lze Ehlerovu knihu hodnotit jako skutečně komplexní analýzu americké zahraniční politiky vůči znovusjednocení Německa. Téměř veškerá pozornost se soustředí na činnost Bushovy administrativy, zatímco roli Kongresu je věnován jen jeden krátký odstavec v první kapitole a několik málo zmínek (např. v souvislosti s otázkou německo-polských hranic) v dalších částech knihy. Ehler se sice zabývá postojem americké veřejnosti ke znovusjednocení Německa (str. 17-19), na druhou stranu však téměř vůbec (s výjimkou zmínky o názorových rozdílech mezi židovskými skupinami) nevěnoval pozornost zájmovým skupinám. Zcela také rezignoval na nějakou komplexnější analýzu postojů a rolí obou hlavních amerických politických stran ve vztahu ke znovusjednocení Německa.

Tato opominutí jsou v práci věnované americké zahraniční politice o to překvapivější, že Ehler jinak neváhá čtenářům v poznámkách sdělit i zcela nepodstatné informace. Například na str. 15 je celkem osm poznámek, které informují jen o roce narození jednotlivých vysokých

představitelů americké administrativy, a na str. 61 nezapomene v souvislosti s Bakerovým setkáním s nově zvoleným prezidentem ČSFR Václavem Havlem připomenout, že Havel se později stal prezidentem ČR.

Knize by také prospěly pečlivější korektury, které by odstranily drobné faktické chyby a bohužel i poměrně časté překlepy a další jazykové nedostatky. Velvyslancem v Moskvě byl v letech 1944–1946 W. Averell Harriman, nikoliv George F. Kennan (str. 19). Vzhledem k tomu, že Senát je horní komorou amerického Kongresu, nedává smysl hovořit vedle sebe v textu o demokratické většině v Kongresu a Senátu (s. 73; autor navíc názvy obou institucí napsal s malým počátečním písmenem). Ehler sice používá české překlady nebo zkratky jednotlivých amerických institucí (např. Národně bezpečnostní rada, NSC) ovšem z neznámého důvodu stejný postup neuplatnil v případě Sboru náčelníků štábů a na několika místech textu (např. str. 20, str. 30) se objevuje jen samotný anglický název instituce. Na str. 11 chybí v textu jméno Stroba Talbotta, který byl spoluautorem knihy Michaela Beschlosse, a ve stejné větě došlo k přehození jména a příjmení někdejšího ministra zahraničí Clintonovy administrativy Warrena Christophera. Naopak Beschlossovo jméno chybí v poznámce na str. 73. Jako jeden z autorů memoranda z března roku 1989 (str. 20) je zase uveden Robert Zelikow. Zelikowovo křestní jméno je ovšem Philip. Neměl tak Ehler na mysli spíše Roberta Zoellicka?

Přes všechny uvedené výhrady je možné konstatovat, že kniha Tomáše Ehlera představuje poměrně zdařilou a v českém prostředí dosud absentující analýzu politiky Bushovy administrativy a její role při znovusjednocení Německa (včetně zdařilého zachycení tehdejší americko-západoněmecké politické spolupráce). Do určité míry však bohužel jde o nevyužitou příležitost, a proto lze jen doufat, že se autor někdy v budoucnosti k tématu vrátí a nabídne čtenářům skutečně komplexní zhodnocení tehdejší americké zahraniční politiky.